

Борніштейн Євген Русланович (Одеса) – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

ОСВІТОЦЕНТРИЗМ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Найважливішим компонентом духовного життя суспільства виступає система освіти, яка пов'язана з наданням знань, постійним навчанням та вихованням.. Вона охоплює діяльність реально сформованих суспільних інститутів, які здійснюють підготовку молоді до буття. Значення освіти в житті людини у сьогоденні неймовірно зростає, тому потрібна, по-перше, концепція безперервної освіти, по-друге, освітоцентризм як категоричний імператив сучасного суспільства. Особливо необхідним уявляється ціннісна орієнтація освітоцентризму в сучасному українському суспільстві, де йде процес зміни еліт, процес формування нового українського середнього класу. Тому вкрай важливим є пошук нових форм і методів навчання, що сприяють правильному формуванню наукового світогляду, більш глибокому розумінню соціокультурних, соціогуманітарних, соціоекономічних змін, що відбуваються в Україні.

Освіта – це один з найдавніших соціальних інститутів. Потреба в освіті викликана проблемами суспільства. Тому ми зацікавлені у відтворенні та передачі знань, вмінь та навичок, нам важливо готувати нові покоління для життя, готувати особистість, кожну персону для вміння конструювати соціокультурну реальність, здатності до прогнозного соціокультурного проектування, наявності постійної волі та майстерності до вирішення соціокультурних потреб суспільства, вирішення багато чисельного вазку проблем, що стоять перед людством. Виходячи з того, беззаперечною є теза, що у сучасному світі освіта є складним і багатоманітним суспільним явищем, сферою передачі, засвоєння та перероблення знань і соціокультурного досвіду. Освіта є певною системою різноманітних навчальних і виховних закладів, що здійснюють багатогранні форми залучення їх досвідів в засвоєнні багатств культури. Освіта інтегрує різні види навчальної і виховної діяльності, їх зміст в єдину соціокультурну систему, орієнтує їх на соціальне замовлення (що є важливим особливо для сучасного українського суспільства, котре динамічно трансформується), на соціальні потреби людства. Серед соціальних інститутів суспільства сучасної цивілізації освіта займає одну з провідних позицій. Адже благо людини, становище культури та духовності в суспільстві, темпи соціогуманітарного, соціокультурного, науково-технічного, соціополітичного прогресу саме і залежать від якості та рівня освіти.

Для мене найбільш сприятливим є тлумачення освіти як сукупності систематизованих знань, вмінь та навичок, набутих індивідом самостійно або в процесі навчання в спеціальних учбових закладах [см. 1, с. 207]. Саме тому освіта постає мистецтвом надання людям різного віку знань, вмінь та навичок соціокультурної адаптації до потреб сучасного суспільства. Саме тому сучасна освіта повинна навчати вмінню подолання труднощів і розв'язання проблем. Саме тому вищого рівня професійної освіти – творчої майстерності – неможливо досягти без загальної соціогуманітарної освіти та без інноваційних підходів до вирішення труднощів. Орієнтація на ці стратегічні напрями і є основою сучасної освіти.

З моєї точки зору, відцентрованою основою освіти є духовність. Досить часто з поля зору випадає те, що важливими є не тільки знання, а й вміння людини співпереживати іншому, тому потрібно закладати з дитинства навички духовності, це постає першоосновою особистісних якостей людини.

Духовність як моральний пріоритет суспільства, як моральний ідеал буття є

відображенням природи людини. Тому базовим для сучасного суспільства бачиться саме виховання духовності на всіх етапах розвитку особистості. Що можливо тільки за умовою концепції безперервної освіти: дитячий садок – навчальна освіта – середня освіта – вища освіта – подальший розвиток людини. Саме тому я наполягаю на цінності вищої освіти для українського суспільства.

Розвиток творчої особистості є неможливим саме без повноцінного функціонування системи вищої освіти в Україні. В житті людини навчання займає тривалий період, забираючи її продуктивні творчі сили і роки. Претендуючи на професію, ту чи іншу спеціальність молода людина повинна вчитися не менше п'ятнадцяти – двадцяти років, а для професії вищої кваліфікації – навчання доходить до двадцяти п'яти років. Навчання втручається в життя людини ще з дитинства, по суті, людина не має чіткого уявлення про соціокультурні, педагогічні та психологічні наслідки такого втручання. Адже встановилася така традиція: в сім'ї дитина досягає трьох років, тоді її інтенсивно навчають мовам, розвивають інтелектуально, забуваючи про її підготовку культурно, фізично, психологічно та інший всебічний розвиток. Вважається, що дитина має вчитися, освоювати знання, загальні і відповідальні фази навчання припадають на період соціального самоутвердження, мужіння людини – професійного, сімейного, громадянського. Але в такому навчанні людина може поступово трансформуватися в бездуховний інтелектуальний прилад, який є більш механічним ніж людським. Тому молодь так і не уявляє ні про моральні якості, ні про особливості тієї чи іншої професії, спеціальності, ні про специфіку свого існування в колективі. Молоді люди частіше потрапляють у стресові ситуації, змінюють професію, постійно порушують норми та закони суспільства, а іноді, розчарувавшись, зневірившись формально відмовляються від одержання знань. Тому саме направленість на системну освіченість є пріоритетом українського суспільства.

Головна мета системи сучасної освіти – збереження і розвиток творчого потенціалу людини, креативність особистості. Проте сьогодні недостатньо творчості та проектування. Освіту потрібно сприйняти як загальнолюдську цінність. Для цього насамперед необхідно зробити так, щоб вона розвивала гармонійне мислення, побудоване на поєднанні внутрішньої свободи особистості та її соціальної відповідальності, а також терпимості, толерантності до інакомислення.

Сьогодні мисляча людина зобов'язана спостерігати, аналізувати, вносити пропозиції, відповідати за ухвалені рішення й уміти долати конфлікти й суперечності. А для цього вона повинна мати культуру, навички духовності, розуміння цінності трансцендентального світу.

Аналіз процесів реформування освітніх систем у розвинених країнах засвідчує, що всі вони зумовлені необхідністю формулювання нової парадигми освіти. У зв'язку з трансформаційними процесами, створенням світового освітнього простору така парадигма у своїй основі має бути актуальною і в загальних рисах спільною для всього світу.

Нова парадигма як пріоритетне завдання освіти (загальної, середньої та вищої) передбачає орієнтацію на інтереси особистості, адекватні сучасним тенденціям суспільного розвитку.

Освіту можна вважати спрямованою на інтереси особистості, якщо через неї можна розв'язувати такі завдання:

® гармонізація стосунків людини з природою через засвоєння сучасної наукової картини світу;

® стимулювання інтелектуального розвитку і збагачення мислення, творчість через засвоєння сучасних методів і засобів наукового пізнання;

® ціннісна орієнтація на духовний розвиток на основі загальнолюдських цінностей та категоричного імперативу моралі;

® успішна первинна та вторинна соціалізація за допомогою розвитку пріоритетів творчої особистості;

® створення умов для безперервної освіти;

® зважаючи на інтегративні тенденції розвитку науки й техніки та потребу в новому рівні наукової грамотності, поставити за необхідне завдання суспільства здобуття широкої базової освіти, яка дасть можливість швидко й якісно переходити до суміжних галузей спеціалізованої професійної діяльності;

® засвоєння навичок соціокультурної адаптації людини в суспільстві, що постійно трансформується.

Нова освітня стратегія передбачає особливу увагу до вищої освіти завдяки її спрямованості до набуття компетентності, ерудиції, формування творчості, культури особистості. У цьому її головна відмінність від старої системи освіти, що загалом була спрямована на енциклопедичне навчання.

Пошук шляхів запровадження нової освітньої стратегії пошуку нових моделей освіти не обмежується збільшенням обсягів змісту навчальних дисциплін або термінів навчання. Йдеться про досягнення принципово інших цілей освіти, які ніколи раніше не формулювали і які полягають у досягненні нових, вищих рівнів освіченості кожної особистості та суспільства загалом.

Тому я наполягаю на стратегії освітоцентризму, коли освіта є ціннісним пріоритетом творчої особистості сучасного світу, розвиваючись в полі інноваційного креативного знання, гуманізму та духовності як основи буття.

Таким чином, освітоцентризм – це стратегія розвитку сучасної людини, пріоритетами якої є: креативність, гуманізм, духовність, високий статус вищої освіти, розроблення концепції виховання студентської молоді, соціогуманітарний напрямок розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Социологический энциклопедический словарь / [редактор-координатор Г.В. Осипов]. – М.: ИНФРА М-НОРМА, 1998. – 488 с.